

Te Toa Takitini

Registered at the G.P.O as a Newspaper.

Te Utu mo te Pepa 6/6 i te tau.

Me penei nga reta "Te Toa Takitini" Box 300, Hastings.

NAMA 19

HASTINGS

PEPUERE 1, 1923

Te Pooti Paremata.

I tutuki atu te Etita ki a Te Raumoana (H. R. H. Balneavis) te Hekeretari o te Minita mo te taha Maori i Poneke, a nana i homai te rarangi e mau ake nei. Kātahi nei tatou ka mohio ki te whakatoputanga o nga pooti mo n tatou mema Maori mo Aotearoa me Te Wai-pounamu.

NORTHERN MAORI ELECTORAL DISTRICT.

(Te Tai Tokerau.)

Tau Henare	2,432.
Nau Paraone Kawiti	991.
Hone Heke	379.
Anaru Ngawaka	332.
Ihaka te Tai	231.
Hui katoa	... 4,365.

EASTERN MAORI ELECTORAL DISTRICT.

(Te Tai Rawhiti.)

Apirana Turupa Ngata	4,559.
Taranaki Kanara te Uamairangi	3,058.
Hui katoa	... 7,617.

WESTERN MAORI ELECTORAL DISTRICT.

(Te Tai Hauauru.)

Maui Ngatata Pomare	3,835.
Tokouru Ratana	3,037.
Rangi Mawhete	827.
Tuwhakaririka Patena	113.
Hui katoa	... 7,812.

SOUTHERN MAORI ELECTORAL DISTRICT.

(Te Waipounamu.)

Henare Whakataua Uru	287.
Peter Hohua MacDonald	200.
Teone Matapura Erihana	153.
William Daniel Barrett	136.
Robert Agrippa Waitiri	16
Hui katoa	... 792.

Te Pooti Waipiro.

No te 7 o nga ra o Tihema ka pooti a Nui Tireni katoa mo te waipiro. Ko te whakatoputanga teneti o nga pooti.

1. Mo te whakatu i te waipiro (Continuance), 182669.
2. Kia riro ma te Kawanatanga e whakahaere nga hotera (State Control), ... 35,727.
3. Mo te turaki i te waipiro ... 300,791.

Ahakoia te nui o te pooti mo te turaki waipiro, kaore i hinga te waipiro. I kore ai e hinga, honoa ai te pooti o nga tangata e mea ana ma te Kawanatanga e whakahaere (ara State Control) ki te pooti mo te whakatu i te waipiro. Kia apititia te nama 1 me 2 katahi ka mate te nama 3, ara ko te nekehanga ake o era pooti 17,605.

Ripoata o te Wahanga o te Tari o te Ora.

(DR. TE RANGIHUROA, M.D.)

NGA UHUNGA ME NGA HUI.

(Continued.)

Kua tino pai rawa atu inaianei nga whakahaere o nga hui Maori. I nga wa kua taha ake nei koene no iho i whakaarohia kia whakaturia he whare-paku, he wahi ranei hei whakaeminga i nga kino me nga paru o te hui Inaianei koinei te mea e tino tirohia ana, itemea kei roto enei take i nga paero a nga Kaunihera. Tino hari taku ngakau i te wa o te hui ki Waitangi a wuku ata i te rua mano nga Maori i reira. Nga whare-paku i mahia kia kore ai e uru he ngaro a i wehea ano mo nga tangi, mo nga wahine. He nui ano hoki nga whare-mimi i hangaia

Nga waihoroi o nga tapu kai e riro ana ma roto i etahi paipa ki roto i etahi rua; he mea tanu a runga o aua rua ki te **oneone** a i mahia ano hoki he kouwa ki nga taha o aua **rua hei putanga mo te** hinu o nga wai horoi. I mahia **he pataka mo nga miiti** me nga poaka a i whakakapia nga taha o taua pataka ki te kakahu pua-reare (Scrim) kia kore ai e uru te ngaro engari e uru ana te hau pai o waho. Ko nga kai toenga e riro ana ma nga taraka e hari ki nga raina poaka i mahia kia matara atu ano i te Kainga. Nui atu taku mihi ki nga kai-whakahaere o taua hui ki te pai o ta ratou mahi a i rite taua hui ki nga kainga o nga hoia e hui nei mo te pakanga. E aro tonu mai ana nga Maori katoa ki nga whakatohutohu a taku Tari a ahakou kaore e tino horo ana te whakahaere a etahi, ki te whakatakotoria ana e taku Tari te Ture kaore aku awangawanga itemea e mohio ana au ka oti noatu aku tono me aku tohutohu.

NGA NEEHI MAORI.

He nui aku mihi ki nga Neehi mo te pai o ta ratou mahi a mo to ratou aronui ki te iwi Maori a kei nga wa e pa ana te mate Taipo Piwa khea ai te pai o ta ratou mahi. Kei nga huihuinga nui ka tonu he Neehi kia hure ki reira a kia haria e ia he rongoa kei taporo pa mai he

mate. E mohio ana au na te kaha o enei Neehi ki te haere ki te tiro-tiro i nga kainga Maori, me nga tangata e pangia ana, i kore ai e horapa haere te mate Taipo Piwa ki nga kainga katoa a i ora ai hoki te nuinga o nga tangata e pangia ana.

PUKAPUKA WHAKAMARAMA.

Kei roto i enei kupu (pukapuka whakamarama) te hiahia o taku Tari ki te tuku whanui i nga tohu-tohu me nga whakatupato ki nga takiwa katoa. E tukuna ana enei pakupaku ki nga mema o nga Kaunihera me nga Komiti. E uru ana i etahi wa, nga whakamarama mo nga mate Uruta ki roto i te Nupepa Maori ki te Toa Takitini, a ma taua Toa nei kawe etahi korero ki nga marae o te iwi Maori.

Te Keehi a te Arawa Mo Nga Moana.

I te taenga atu o Peneti Minita ki Poneke ka patai ia mo te ahuatanga o te whakatao o nga moana o Te Arawa. Ko te korero nui a etahi tangata i te wa o te pooti, kua mate taua keehi, a kua kore i mohiotia he aha ranei te hua ka puta ki a Te Arawa mo tana mahi nui mo ana moana.

E Te Arawa katoa whakarongo mai koutou. Kua oti te haina me te hiiri o enei korero, ara ko te moni kua whakaaetia hei utu i ia tau i ia tau ma te Kawanatanga ki te Poari ka whakaturia mai nei e koutou e Te Arawa e Ono Mano Pauna (£6,000.) Kei a Maehe kei a Aperira ranei tae atu ai te Mangai o te Kawanatanga ki Rotorua ki te whakatu i te Poari hei whakahaere mo taua moni, ara hei hanga i nga rekureihana e mohiotia ai nga huarahi hei whakapaunga mo taua moni, i ia tau i ia tau. Ko te taitara ki o tatou moana kei te Kawanatanga inaianei. Mehemea kaore te Kawanatanga i whakaae ki te utu i whakaritea ai e nga kai-whakahaere o Te Arawa ara te £6,000 i te tau, kua kore ona mana ki o tatou moana. I te mea kua riro i a ia nga moana, ka riro hoki

i a koe ana moni. Ahakoa hinga tenei Kawanatanga, ara mai he Kawanatanga hou kaore tenei take e taea te whakakahore. Kua oti ke nga tiiti te haina, kua pumau tenei take mo ake tonu atu.

I waho o te £6,000 i te tau kua whakaac te Kawanatanga mana e utu nga raruraru o Te Arawa ki ana roia Hui katoa tera moni e £2,000.

E ki ana a Paora: "Hoatu te honore ki te tangata i tika ai te honore." I te hui whakamutunga ki Poneke i tohe te Kawanatanga kia whakahokia te moni mo nga moana ki te £4000 piki atu ki te £5,000 i te tau. Na te kaha me te mohio o A. T. Ngata me ona hoa, tata rawa te pakaru o te Kaunihera Kawanatanga mo taua take. He kawenga pea na te manawahe i te kore rakau tika hei karo ma ratau i nga patu a Apirana me ona hoa, whakaae ana te Pirimia ki te haina mai i tana ingoa ki te pukapuka i mauria atu ai e Te Pere ki to ratou Kaunihera. Kaati i runga i enei whakamarama ka kite mai ai koutou kaore he take e awangawanga ai koutou. Heoi ano te mea nui inaianei ko te whakakotahi mai i o koutou whakaaro mo nga kaupapa hei whakapaunga i enei moni. Kia pai ki a marama ta tatou whakahaere i tena wahi, kia waiho ai tena kaupapa hei mibi ma nga iwi ki a koutou, hei taurira hoki ki etahi o tatou hapu. Nga morehu o Te Arawa kia ora katoa koutou.—Etita.

Pihopatanga o Waiapu.

Ko te rarangi tenei o nga pariha kei te nama i te 31 o Tihema 1922.

BALANCES PASTORATE & DISTRICT ACCOUNTS, 31st DECEMBER, 1922.—Hikurangi, £93/17/5; Kawakawa £47/10/11; Moteo, £56/10/10; Te Kaha, £137 2/4; Tokomaru, £53/0/4; Turanga, £170/4/10; Waiapu, £34/14/4; Waipatu, £19; Waipawa, £95/14/6; Whangara, £43/0/4; Mohaka, £169/0/8; Wairoa, £158/5/7.—Total £1067/12/10

Nga Reta Tuku Mai.

“ E tautoko ana ahau i nga korero a to tatou whanaunga a Paratene Ngata i te pepa nama 16 kia awhinatia ta tatou pepa. E koro ma, o Waiapu nei, tena koutou. I te mea kua kite atu kua maro mai ta koutou hapai mai i te kupapa nei, tena ra kia kaha kia tatou. He manuhiri pai tenei hei manaakitanga ma tatou he manuhiri paerangi hoki. No reira tukua ake te whare me te marae ki a ia. Mo te waka taua e korero nei koe, he tika ko te kai tena i pahure i a tatou, he to i te waka na i ia tau i ia tau. No te wa ra no i o tatou tupuna matua ka ngaro kei te po i tahuri ai ratou ki te whakamaroke i te kao hei oranga mo te waka taua nei tae noa mai ki o tatou ra.

Mo te korero e ki dei koe me waiho i roto o Waiapu nei anake te Komiti hei whiriwhiri i tenei take, e koro kaore i te pai ki oku mahara tena kei waiho hei titiro mata kohoka mai ma te tangata. Ina ke ki tooku nei whakaaro, me pooti i runga i a Horouta raua ko Takitimu he mema mo te Komiti. Ki te kitea hoki te ata tu he aha hoki te he o te nuku atu ki waho. E hoa ma tena ra koutou e matakitaki iho nei ki nga take nei. Na to koutou hoa.—NA RANIERA PEWHAIRANGI, Tokomaru Bay.

HE PANUI.—Ko nga tangata e hiahia ana ki te Rawiri. Himene, Paipera, Kawenata ranei, me tuku mai a ratou tono ki a—Miss K. Williams, Box 41, Napier.

MARAMATAKA.—Ko nga tangata e hiahia ana ki te Maramataka a te Hahi me tuku atu nga tono ki, TE RAU PRESS, GISBORNE—Ko te utu mo te Maramataka kotahi he toru kapa (3d.)

HE PANUI HURA KOHATU—He whakaatu tenei kei te 7 o nga ra o Maehe ka hurahia nga kahatu whakamahara mo Tu Teira Tiakitai raua ko tona whaea ko Ani Kanara. Ko enei kohatu kei Waimarama e tu ana. He powhiri tenei ki nga whanaunga i tena wahi i tena wahi ki a tae a tinana mai a taua ra.

Pepuere ara Ruuhi-i-te-Rangi

TE AROHA O RANGI-NUI KIA PAPA-TUA-NUKU.

Mo te marama o Pepuere ara o Ruuhi-i-te-Rangi o Te Tau 1923.

Ko Uruao Te Whetu e pupuri ana i te mahana-tanga kia mau i te whenua. Nga whakaaturanga a te marama mo nga pai me nga kino o enei ra e 28.

- 2.3.23 p.m. He ua hoihihi.
- ☾ 8.8.46 p.m. Te hau N or NW he paki, S or SE he ua
- 16.6.37 a.m. Hau he ua.
- ☽ 24.11.36 a.m. He ua koihihi.

1. TAITE.—Turu. Tikina nga kai mataitai o te moana he awatea te tai.
2. PARAIRE.—Rakaunui. Maroke ana te one mo te kai mataitai i te awatea.
3. HATAREI.—Rakau-matohi. Ka taau te ra ka pai mo nga kai o te moana.
4. **RATAPU**.—Ratapu Tuarua i mua o Reneti.
5. MANE.—Oike. I te awatea ki te ahiahi he pai,
6. TUREI.—Korekore hahani. He ahua ngawari.
7. WENEREI.—Korekore-piri-ki-Tangaraa. I waenganui po ka kai te tuna.
8. TAITE.—Tangaroa-a-mua He moana kai enei e toru mo te ika
9. PARAIRE.—Tangaroa-a-roto. (pera ano.)
10. HATAREI.—Tangoroa-kiokio (pera ano)
11. **RATAPU**.—I mua o Reneti.
12. MANE.—Oronganui. Tirohia te Inanga keite whakata i a Ruuhiterangi.
13. TUREI.—Mauri. He hinapouri tenei. Me tuku te tuna. Kei te tai ata te ika.
14. WENEREI.—Ra tuatahi o Reneti.
15. TAITE.—Mutu-whenua. Tikina ko nga kai o te moana e mahi i te awatea.
16. PARAIRE.—Whiro. He ra kino, otira pai tonu mo nga mataitai i te ra ka taau.

17. **HATAREI**.—Tirea. He ra kino, kua kitea haeretia te marama.
18. **RATAPU**.—Tuatahi o Reneti.
19. **MANE**.—Ouenuku. He po tuna tenei. Whakahau te mahi kei rokohanga e te ua.
20. **TUREI**.—Okoro. I te awatea ki te ahiahi he pai. Kia tupato ki nga wairere.
21. **WENEREI**.—Tamatea-Ngana. Kei te kaha te au o te moana.
22. **TÁITE**.—Tamatea-kani. Kei te au te moana.
23. **PARAIRE**.—Tamatea-kai-ariki. He ahua ngawari. (Kei enei takiwa nga wairere.)
24. **HATAREI**.—Tamatea-whakapa. Ka rapua ka tawiritia te tuna i tenei ra. (Ki te waimarie)
25. **RATAPU**.—Tuarua o Reneti.
26. **MANE**.—Ariroa. Ka pai tenei ra mo te wero tuna
27. **TUREI**.—Maure. Timata mai i te ata ki te ahiahi he pai katoa tenei ra.
28. **WENEREI**.—Mawharu. Pourakatia te patu mo te koura i tenei po !

KIA MATAARA.—Ka nui nga tohu kei tenei marama e whakaatu ana tera e puta nga wairere mo te tuna a tera hoki e rere te inanga, a na nga Tangaroa i whakaatu ake kanui te pai o nga tai mo te mataitai me te ika. E tika ana kia whakaekea nga tauranga hapuku i te 7, 8, 9, 10 o nga ra o tenei marama engari me tao ki reira i te 5, 6, 7, 8 o nga haora o te ata, i te atatu tonu ranei. Ko te tupato kei hori mai nga tai whakaki ki te taha whakauta a nga tauranga ka "tureiti" pea to waka tiki atu i nga taonga o te moana. Parautia nga maara mo te rui karaihe, paare hei kai ma te hipi, kia ruia ai i a Maehe. Ko nga wahi mo nga kakano riki, kapeti mai tamua me whakapaipai i nga ra whakamutunga o tenei marama, Me pera ano nga maara "Lucerne" ma nga kau miraka, kia puta rawa mai te matao kua pakari te tupu a kaore he taru hei whakararururu.

Ko nga Ratapu o te Wa Karaitiana ka whnkauria hei whakamahara mo te Hapati kia whakatapua mo te whakaponu kia Manaakitia.